

4, 5, 6 Μεγαλώνουμε!

Προετοιμάζοντας τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας για την ανάγνωση και τη γραφή

Οι σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες και έρευνες για την κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής τονίζουν τη σημασία του να δίνουμε «από πολύ νωρίς ευκαιρίες στα παιδιά να έρχονται σε επαφή με το γραπτό λόγο καθώς έτσι ενισχύουμε τις δυνατότητες τους για την «κατάκτηση του» (Δαφέρμου, Κουλούρη, Μπασαγιάννη, 2008). Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι δημιουργούμε ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει τα παιδιά να γράφουν και να διαβάζουν για συγκεκριμένους επικοινωνιακούς σκοπούς που έχουν νόημα για τα ίδια (Οδηγός Νηπιαγωγού, σ. 117). Έτσι, τα παιδιά προοδευτικά συνειδητοποιούν ότι «ο γραπτός λόγος χρησιμοποιείται ως εργαλείο επικοινωνίας» και

κατακτούν την «τεχνική» του να γράφουν (Ο. Ν., σ. 117). Στην προσπάθεια μας να βοηθήσουμε τα παιδιά να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν είναι σημαντικό, όπως αναφέρει ο Οδηγός Νηπιαγωγού, να γνωρίζουμε ότι η ανάγνωση και η γραφή είναι «δύο εντελώς διαφορετικού χαρακτήρα» δραστηριότητες: Η ανάγνωση συνδέεται, από τη μια με την αποκωδικοποίηση του γραπτού κειμένου (δηλ. να μάθουν τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να συνδυάζουν τα γράμματα) και από την άλλη «με τη μύηση του παιδιού στον κόσμο της γραπτής επικοινωνίας». Η γραφή συνδέεται από τη μια με το να μάθουν τα παιδιά να κρατούν το μολύβι και να σχεδιάζουν τα γράμματα και

από την άλλη με την παραγωγή νοήματος για επικοινωνιακούς σκοπούς (Ο. Ν., σ. 117). Όσον αφορά την ανάγνωση, η μύηση των παιδιών σε αυτή μπορεί να γίνει πριν ακόμα μάθουν να διαβάζουν. Κάθε φορά που τους διαβάζουμε βιβλία τα βοηθάμε να αντιληφθούν τι είναι ανάγνωση. Η μύηση των παιδιών στη γραφή μπορεί να ξεκινήσει προτού ακόμα μάθουν τα παιδιά να κρατάνε το μολύβι. Κάθε φορά που υπαγορεύουν στους ενήλικες αυτά που θέλουν να γράψουν ή τα ενθαρρύνουμε να παράγουν τα δικά τους «κείμενα» για πραγματικούς επικοινωνιακούς σκοπούς ενεργοποιείται το ενδιαφέρον και η σκέψη τους γύρω από το γραπτό λόγο (Ο. Ν., σ. 117).

«Οι ασκήσεις γραφής»

Ο Οδηγός Νηπιαγωγού αναφέρει συγκεκριμένα για τις λεγόμενες «ασκήσεις γραφής»: Οι ασκήσεις γραφής που ζητούν από τα παιδιά να γράψουν ξανά και ξανά την ίδια συλλαβή, την ίδια λέξη ή την ίδια μικρή φράση, αποσκοπούν στην καλλιέργεια μεμονωμένων δεξιοτή-

των και δεν επιτρέπουν στα παιδιά να σκεφτούν πάνω σε αυτό που κάνουν ούτε να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα για πραγματικούς επικοινωνιακούς στόχους. Το μόνο που κάνουν είναι να ζητάνε από τα παιδιά να σχεδιάσουν με μηχανικό τρόπο γράμματα στο χαρτί και τα

αναγκάζουν να εστιάσουν την προσοχή τους σε λεπτομερείς όψεις της γλώσσας. Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά δεν καταλαβαίνουν το λόγο για τον οποίο γράφουν και ο μόνος στόχος τους γίνεται το να γεμίσουν τη σελίδα (Ο. Ν., σ. 124).

Πειραματικά
Νηπιαγωγεία,
Τ.Ε.Π.Α.Ε., Α.Π.Θ.

2ο Τεύχος

Δεκέμβριος 2008

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη γραφή και την ανάγνωση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του νηπιαγωγείου διαβάστε τον «Οδηγό Νηπιαγωγού» στην ιστοσελίδα των Πειραματικών: www.peiramatika.webnode.com

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου ρίξτε μια ματιά στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>

Σε αυτό το τεύχος:

Από τη ζωγραφική στη γραφή	2
Η σημασία του ονόματος	2
Δραστηριότητες γραφής	3
Λέξεις, παντού λέξεις...	3
Εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιο των παιδιών	3
Βιβλία, βιβλία και περισσότερα βιβλία	4
Το «κυνήγι» των γραμμάτων	4

Από τη ζωγραφική στη γραφή

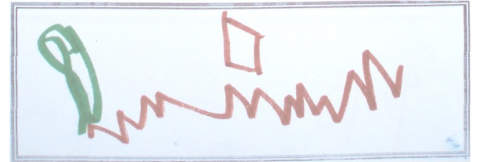
Το να μάθουν τα παιδιά να γράφουν δεν είναι εύκολη υπόθεση: πρέπει να καταλάβουν ότι για τη διαδικασία αυτή χρειάζονται γράμματα (σύμβολα που αντικαθιστούν τις προφορικές λέξεις) και να μπορούν να τοποθετούν τα σύμβολα αυτά στη σωστή θέση.

Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας αρχίζουν να μαθαίνουν να γράφουν όπως μαθαίνουν κι άλλα πράγματα: παρατηρώντας τις πράξεις των άλλων και δοκιμάζοντας να κάνουν το ίδιο. Στην αρχή τα παιδιά εκφράζουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους με τις λεγόμενες «μουτζούρες». Μόλις μάθουν να γράφουν το όνομα τους, τα παιδιά ανακαλύπτουν τα γράμματα και πολύ σύντομα το όνομα (των γραμμά-

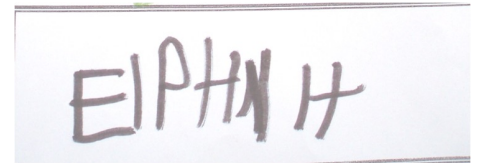
των) και τον ήχο τους.

Πριν από την ηλικία των 4 χρόνων τα περισσότερα παιδιά δεν γνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ ζωγραφικής και γραφής. Η διάκριση αυτή αρχίζει γίνεται εμφανής μετά τα 4 χρόνια: με τη βοήθεια των ενηλίκων τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι η ζωγραφική και η γραφή είναι δύο διαφορετικοί τρόποι αναπαράστασης των ιδεών μας. Μόλις τα παιδιά το καταλάβουν αυτό έχουν κάνει ένα σημαντικό βήμα προς το επόμενο στάδιο: αυτό όπου αρχίζουν να συνειδητοποιούν το συμβολικό χαρακτήρα της γραφής και να καταλαβαίνουν τη σχέση μεταξύ γραμμάτων και νοήματος. Καθώς τα παιδιά προσπαθούν να ταιριάξουν τον προφορικό

λόγο με τη γραφή (δηλαδή να καταλάβουν πως ο λόγος αποτυπώνεται στο χαρτί) το καλύτερο «εργαλείο» που έχουν στα χέρια τους είναι το όνομα τους,

Η Ειρήνη γράφει το όνομα της («φανταστική» γραφή) κατά το Επικοινωνιακό στάδιο (3-4 χρονών)

Η εξέλιξη...

Η σημασία του ονόματος

Καθώς προσπαθούν να γράφουν το όνομα τους τα παιδιά αρχίζουν να προσέχουν γενικότερα τα γράμματα, να ταιριάζουν γράμματα με ήχους και να προσπαθούν να γράψουν καλύτερα.

Συγκεκριμένα, η προσπάθεια να γράψουν το όνομα τους α) βάζει τα παιδιά στη διαδικασία του σχηματισμού των γραμμάτων («πρώτα ένα κυκλάκι έτσι και μετά μια γραμμούλα...»), β) τα βοηθάει να εντοπίσουν το «ίδιο γράμμα» και σε άλλα μέρη/λέξεις (π.χ. «Να το γράμμα μου! Το Κ!»), γ) τους δίνει την

ευκαιρία να εξασκηθούν στους ήχους των γραμμάτων «τους» και δ) συχνά αποτελεί την πρώτη προσπάθεια των παιδιών να «διαβάσουν» (και όχι μόνο το δικό τους αλλά και τα ονόματα των συμμαθητών τους).

Στην αρχή τα παιδιά απομνημονεύουν το όνομα τους. Αργότερα, με τη βοήθεια των ενηλίκων κάνουν την πρώτη τους προσπάθεια να το γράψουν «μόνα τους». Πρόκειται για μια διαδικασία η οποία έχει νόημα και σημασία για τα ίδια τα παιδιά γι' αυτό και τα περισσό-

τερα αφιερώνουν πολύ χρόνο σ' αυτή, δοκιμάζοντας ξανά και ξανά μέχρι να ικανοποιηθούν από το αποτέλεσμα. Όπως λέει χαρακτηριστικά και ο Οδηγός Νηπιαγωγού (σ. 126) «η συναισθηματική σχέση που έχει το παιδί με το

Όπως λέει χαρακτηριστικά η Ferreiro (1998) «η γραφή δεν ξεκινάει με πραγματικά γράμματα, ξεκινάει με προθέσεις. Τα πραγματικά γράμματα μπορεί να υπάρχουν, μπορεί και όχι».

(Οδηγός Νηπιαγωγού, σ. 123)

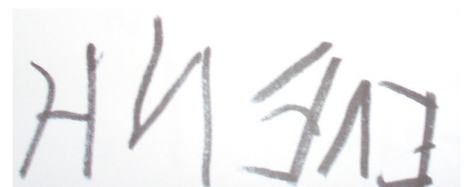
Η σημασία του ονόματος (συνέχεια)

όνομα του αποτελεί σημαντικό κίνητρο» για δράσεις που έχουν σχέση με τη γραφή.

Στον Οδηγό Νηπιαγωγού διαβάζει επίσης κανείς ότι το να γράφουν «σωστά και με ευανάγνωστα γράμματα» το όνομα τους, δεν σημαίνει ότι τα παιδιά έχουν κατακτήσει και τη δομή του, «ότι γνωρίζουν δηλαδή με ποιο φώνημα αντιστοιχεί το κάθε σύμβολο που σημειώνουν» (σ. 130). Αυτό το διαπιστώνει κανείς εύκολα ζητώντας από τα παιδιά να «διαβάσουν» το

όνομα τους δείχνοντας με το χέρι τους που διαβάζουν. Καθώς ανταποκρίνονται στο αίτημα των ενηλίκων τα παιδιά αποκαλύπτουν ότι γράφουν «συλλαβικά, χωρίς να χρησιμοποιούν ακόμη τα γράμματα με τη συμβατική τους αξία» (σ. 130). Δεν έχει λοιπόν νόημα, όπως λέει και ο Οδηγός, να ζητείται από τα παιδιά να αντιγράψουν σωστά το όνομα τους αν τα ίδια δεν το θέλουν ή δεν νιώθουν την ανάγκη να το κάνουν. Δεχόμαστε όλες τις προσπάθειες τους και τα βοηθάμε όπου

μας ζητήσουν.

Δραστηριότητες γραφής

Σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις, τα παιδιά ενθαρρύνονται να γράψουν προτού ακόμη τα θεωρήσουμε ικανά να διαβάσουν. Τα παιδιά λοιπόν «γράφουν» και προτού μάθουν τα γράμματα.

Ευκαιρίες για «γράψιμο» στο σπίτι αποτελούν:

- Η λίστα με τα ψώνια που θέλουμε από το super market ή τη λαϊκή.
- Μια κάρτα που θέλουμε να στείλουμε σε κάποιον που γιορτάζει, έχει γενέθλια, μας έστειλε κάτι και θέλουμε να τον ευχαριστήσουμε, του στέλνουμε εμείς ένα δώρο κ.λπ.
- Ένα μήνυμα που θέλουμε να αφήσουμε στον μπαμπά ή τη μαμά για να το βρει όταν γυρίσει από τη δουλειά.
- Μια ζωγραφιά που θέλουμε να χαρίσουμε σε κάποιον και την

«υπογράφουμε» με το όνομα μας.

- Μια εκδρομή που ετοιμαζόμαστε να κάνουμε και γράφουμε τι πρέπει να πάρουμε μαζί μας.

- Οι «πινακίδες» με τα ονόματα μας έξω από το δωμάτιο του καθενός.

Επίσης, για να ενθαρρύνετε τα παιδιά να γράψουν:

- Αγοράστε μαγνητικά γράμματα (χρησιμοποιήστε το ψυγείο ως ένα μεγάλο πίνακα).

- Φτιάξτε το «κουτί της γραφής» (π.χ. από ένα κουτί παπουτσιών, ή κουτί εργαλείων) το οποίο μπορεί να περιέχει: χαρτιά σε διάφορα μεγέθη (π.χ. Α4, Α3, post it κ.ά.) και σχέδια (π.χ. με ή χωρίς γραμμές, με τετραγωνάκια κ.λπ.), μολύβια, μαρκαδόρους, χάρακες, νόμες, ξύστρες, σφραγίδες, φακέλους, παλιές ευχητήριες κάρτες, ένα παλιό τηλεφωνικό ευρετήριο, ψαλίδια,

γράμματα κομμένα από τίτλους εφημερίδων, κόλλα κ.ά.

- Εκμεταλλευτείτε κάθε ευκαιρία που σας παρουσιάζεται για να γράψετε μπροστά στα παιδιά (στόχος μας η μίμηση). Προσπαθήστε να γράψετε «φωναχτά» (π.χ. «θα ξεκινήσω γράφοντας 'Αγαπητή Ελένη'...», «πρέπει να κάνω μια λίστα με τα ψώνια για να μην ξεχάσω τι θέλω να αγοράσω») και ενθαρρύνετε το παιδί να σας βοηθήσει προσθέτοντας λέξεις, σημεία στίξης ή κάποια ζωγραφιά του.

- Φτιάξτε μαζί με το παιδί σας το «βιβλίο με τα γράμματα». Ψάξτε μαζί για εικόνες αντικειμένων (π.χ. σε περιοδικά, εφημερίδες) κόψτε τα και κολλήστε στα στο «βιβλίο» σας (ένα τετράδιο ή μπλοκ χωρίς γραμμές). Βοηθήστε το παιδί να σκεφτεί από τι γράμμα αρχίζει το αντικείμενο που κόλλησε και να το γράψει δίπλα στην εικόνα (π.χ. Π για παγωτό, Γ για γάλα κ.λπ.).

Λέξεις, παντού λέξεις...

Το περιβάλλον ενθαρρύνει τα παιδιά να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν αν

- είναι γεμάτο βιβλία και έντυπο υλικό που τα παιδιά μπορούν παρατηρήσουν, να ξεφυλλίσουν και να «διαβάσουν» μόνα τους ή με τη βοήθεια των ενηλίκων,
- τους ζητάει να μιλήσουν και να

«γράφουν» για τις εμπειρίες τους,

- τους ζητάει να «αναγνωρίσουν-διαβάσουν» εικόνες, πινακίδες, σήματα, συνταγές (π.χ. για παιδιά - βλ. βιβλία συνταγών της UNICEF) και άλλα δείγματα γραφής,

- τους δίνει το μήνυμα ότι γράφουμε για να επικοινωνούμε και διαβάζουμε

για να μαθαίνουμε καινούργια πράγματα,

- δεν τα πιέζει να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν.

Τα παιδιά μαθαίνουν να γράφουν και να διαβάζουν βλέποντας τους άλλους γύρω τους να κάνουν το ίδιο πράγμα.

Εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιο των παιδιών

Εμπλουτίστε το λεξιλόγιο του παιδιού σας:

- Διαβάζοντας του βιβλία.
- Ενθαρρύνοντας το να σας «διαβάσει» αγαπημένα του βιβλία.
- Ενθαρρύνοντας το να φτιάξει τα δικά του βιβλία-ιστορίες και να τα διηγείται (ή να τα χαρίζει) σε μέλη της οικογένειας.
- Μιλώντας για οικογενειακές ιστορίες (π.χ. «ο παππούς και η γιαγιά, μια φορά, όταν ήταν μικροί...», «όταν ήμουν μικρός πηγαίναμε με τον μπαμπά μου/παππού σου...»)

- Εμπλουτίζοντας την «οικογενειακή» βιβλιοθήκη με διάφορων ειδών βιβλία (όχι μόνο ιστορίες και παραμύθια αλλά και βιβλία πληροφοριών, ποιήματα κ.ά.).

- Συζητώντας με το παιδί και εξηγώντας του, όποτε παρουσιάζεται η ευκαιρία, πως λειτουργούν διάφορα πράγματα ή ποια διαδικασία πρέπει να ακολουθήσει κανείς για να κάνει κάτι (π.χ. να μαγειρέψει, να φυτέψει ένα φυτό, να φτιάξει ένα σπίτι κ.λπ.).

- Συζητώντας με το παιδί για τα τρέχοντα γεγονότα/επικαιρότητα, τι γίνεται με

άλλες χώρες, τι γινόταν παλιά, τι πρέπει να κάνουν οι πολίτες για τη χώρα τους κ.λπ.

- Παιξτε το παιχνίδι «ψάχνω μια λέξη που μοιάζει με... (παιχνίδι-ψαλίδι, μήλο-ξύλο, τιμόνι-πεπόνι-παγώνι κ.λπ.)». Ξεκινήστε με αντικείμενα που βρίσκονται μέσα στο σπίτι.

Επίσης, μη διστάζετε να χρησιμοποιείτε καινούργιες λέξεις και να μιλάτε στα παιδιά για το νόημα τους (π.χ. ανακάλυψη, διατροφή, υγεία, περιβάλλον, εκλογές κ.ά.).

ΒΙΒΛΙΑ, ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΒΙΒΛΙΑ...

Καθώς διαβάζετε στο παιδί σας μπορείτε να δείχνετε με το δάχτυλο τις λέξεις που διαβάζετε. Η διαδικασία αυτή θα το βοηθήσει να μάθει ότι στη χώρα μας (αλλά και σε πολλές άλλες) διαβάζουμε από τα αριστερά προς τα δεξιά και ότι η λέξη που λέτε είναι η λέξη που βλέπετε γραμμένη στο βιβλίο.

Καθώς διαβάζετε μιλήστε με το παιδί για τις εικόνες του βιβλίου και για την ιστορία. Κάντε ερωτήσεις όπως «μπορείς να βρεις το λαγουδάκι στην εικόνα;», «τι νομίζεις ότι θα γίνει/συμβεί στη συνέχεια;» (σταματώντας σε ένα «κρίσιμο» σημείο του βιβλίου), «σου άρεσε αυτό που έκανε ο ήρωας; Γιατί όχι;» κ.λπ.

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν (4-5 χρόνων) μπορούμε να αρχίσουμε να τα εξοικειώνουμε με τα βιβλία ως αντικείμενα, τη σημασία και τη χρήση τους. Διαβάζουμε τον τίτλο του βιβλίου, λέμε ποιος είναι ο συγγραφέας του και συζητάμε για την εικόνα που μπορεί να έχει στο εξώφυλλο .

Για να βοηθήσετε τα παιδιά να μάθουν τα γράμματα:

- Τραβήξτε τους την προσοχή στο γεγονός ότι τα γράμματα υπάρχουν παντού γύρω μας.
- Ενθαρρύνετε τα να παίζουν και να πειραματίζονται με γράμματα (π.χ. μαγνητικά, κομμένα γράμματα από εφημερίδες κ.λπ.).
- Ενθαρρύνετε τα να σχηματίσουν/γράψουν γράμματα με διάφορους τρόπους (μαρκαδόρους, ζυμάρι, πλαστελίνη, στην άμμο, με το σώμα τους κ.λπ.).
- Παιξτε παιχνίδια με γράμματα («Ψάχνω μια λέξη/ένα πράγμα που αρχίζει με 'Α' και βρίσκεται μέσα σε αυτό το δωμάτιο», «ψάχνω τα γράμματα του ονόματος μου», ντόμινο/λόττο γραμμάτων, κ.λπ.). Ψάξτε παντού: σε πινακίδες, διαφημίσεις, συσκευασίες προϊόντων, εφημερίδες, περιοδικά κ.ά.

Προτείνουμε τα παρακάτω βιβλία-τετράδια:

«Στυβοκεφαλιές» - Εκδόσεις Πατάκης

«Πάρε το μολύβι και βάλε φαντασία» - Εκδόσεις Παπαδόπουλος

«Το κυνήγι των γραμμάτων»

Η παρακάτω δραστηριότητα βοηθάει τα παιδιά να μάθουν να αναγνωρίζουν διάφορους τύπους/χαρακτήρες γραμμάτων και να διακρίνουν τα κεφαλαία από τα «μικρά» γράμματα:

Μαζέψτε άδεια, καθαρά κουτιά από προϊόντα που τα παιδιά γνωρίζουν, όπως κουτιά δημητριακών, κουτιά από ριζα, κουτιά από οδοντόκρεμες κ.ά. Φτιάξτε καρτέλες με το όνομα του παιδιού και άλλων μελών της οικογένειας (βλ. εικόνα). Κρατώντας τα καρτελάκια στο χέρι (ένα κάθε φορά) ψάξτε να βρείτε που κρύβονται τα γράμματα του ονόματος του παιδιού (ή του δικού σας) στις λέξεις που βρίσκονται πάνω στα κουτιά και κυκλώστε τες με ένα μαρκαδόρο. Δείτε πόσα περισσότερα γράμματα μπορείτε να αναγνωρίσετε. Μετατρέψτε τη δραστηριότητα σε παιχνίδι ονομάζοντας τη «το κυνήγι των γραμμάτων» ή φορώντας ένα ζευγάρι «μαγικά γυαλιά» που σας βοηθάνε να

βρίσκετε τα «κρυμμένα» γράμματα.

Μια άλλη δραστηριότητα που μπορεί να γίνει στο σπίτι χρησιμοποιώντας τις καρτέλες με τα ονόματα είναι η εξής:

Συγκρίνετε τα ονόματα και βρείτε ποια ξεκινάνε με το ίδιο γράμμα, ποιο όνομα έρχεται πρώτο άμα τα τοποθετήσουμε με αλφαβητική σειρά, ποιο έχει τα περισσότερα και ποιο τα λιγότερα γράμματα, ποια τελειώνουν με το ίδιο γράμμα κ.λπ.

ΓΙΩΡΓΟΣ

ΕΛΕΝΗ

ΝΑ ΘΥΜΟΣΑΣΤΕ ΟΤΙ:

Όταν ξεκινάμε να μάθουμε να διαβάζουμε και να γράφουμε ένα από τα πιο δύσκολα «καθήκοντα» που έχουμε είναι να μάθουμε ποια είναι τα 24 γράμματα που αποτελούν το ελληνικό αλφάβητο και πως γράφεται κάθε γράμμα σε «μικρά» και «κεφαλαία» (σύνολο 48). Η προσπάθεια των παιδιών γίνεται πιο δύσκολη αν σκεφτούμε ότι κάποια γράμματα μοιάζουν μεταξύ τους, κάποια «μεγάλα» γράμματα διαφέρουν πολύ από τα αντίστοιχα «μικρά», κάθε γράμμα έχει το δικό του «ήχο» και όνομα ενώ η ελληνική «ορθογραφία» δυσκολεύει ακόμα και ενήλικες. Για τους παραπάνω λόγους, είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι το να μάθουν τα παιδιά να γράφουν και να διαβάζουν θέλει χρόνο και εξάσκηση μέσα σε πραγματικές επικοινωνιακές καταστάσεις.